

pričakovali zgodbe, dobimo njene sestavine, ker je obravnavana skupno z zgradbo. Predaleč gre v naštevanju števila Mohorjevih članov in s celjskim preprirom. Zanimivo pa je in tudi precej iznajdljivo, kar pove o pomanjkanju perspektivne globine, za katero se fabulist Jurčič ni menil, zlasti pa o nedoslednostih v času in značajih ter o izrazito idealističnih miselnih in oblikovnih osnovah dela. Romantični subjektivizem (12) ne bo pravi izraz za risanje oseb z individualnim življenjem kakor ne realistična objektivnost za značaje brez njega. Tudi ni ravno treba, da bi pisatelj vnašal svoja osebna vprašanja v epična dela, pač pa se mora toliko poznati, da more razumeti in ustvarjati druga življenja. Lino Legiša.

Iz politične literature

Zunanja politika Jugoslavije

Nekako v istem času kot knjigo „Jugoslovanska država in hrvatsko vprašanje“ je izdal dr. Laza Marković tudi knjigo o zunanji politiki Jugoslavije. Delo je izšlo v Parizu pod naslovom „La politique extérieure de la Yougoslavie“. V predgovoru opozarja Marković na svoji prejšnji dve deli „La Serbie et l'Europe 1914—18“ in „Le désarmement et la politique de Belgrade“, ki obravnavata zunanjo politiko Srbije in potem Jugoslavije do leta 1932. in iz katerih je mogoče dobro spoznati nastanek in razvoj vodilnih načel jugoslovanske zunanje politike. Ta poslednja Markovičeva knjiga, o kateri govorimo, je nekako nadaljevanje prejšnjih dveh in razpravlja o jugoslovanski zunanji politiki od l. 1933. do 1935. V predgovoru poudarja avtor, da je hotel „prikazati slabo poučeni evropski javnosti konstruktivno politiko Jugoslavije, ki nadaljuje politiko Srbije, politiko, ki je v čast njenim ustanoviteljem in sodelavcem, zlasti njenemu velikemu mojstru Nikolaju Pašiću...“

Čeprav torej ta knjiga ni namenjena domači javnosti, vendar je zelo važna tudi za nas, ne le zato, ker je politične literature o nas prav malo, temveč še bolj zato, ker njen avtor ni kdorkoli, temveč jo je napisal eden najpomembnejših predstavnikov nekdanje radikalne stranke in današnje radikalne skupnosti. Zato vidimo v tej knjigi nazor skupine, ki vodi danes notranjo in zunanjo politiko Jugoslavije.

Tudi ta Markovičeva knjiga ni pisana enotno, temveč je avtor zbral v njej svoje članke iz l. 1933., jim pridejal po enega iz l. 1934. in 1935. ter jih uredil v prvih dveh delih knjige, ki sta posvečena splošnim načelom in posebnim vprašanjem jugoslovanske politike. Tema dvema deloma sledi tretji del, ki razpravlja o sodobnih problemih in je torej edini pisan iz današnje perspektive. Iz dejstva pa, da dr. Marković ponatiskuje to, kar je pisal l. 1933., in pa iz vsebine zadnjega dela, ki je pisan pred nekaj meseci, že po notranji politični izpremambi v Jugoslaviji, moramo izvajati sklep, da veljajo še danes ugotovitve in teze, ki jih je postavil avtor ob raznih prilikah l. 1933. To naj bi bil tudi dokaz o ravni črti in trdnih načelih, po katerih se giblje jugoslovanska politika, katere prvi izvir je že v predvojni Srbiji.

Prvo in osnovno načelo jugoslovanske zunanje politike je zvestoba Zvezi narodov in njenemu paktu. Avtor se tega dotika v zvezi z japonsko-kitajskim sporom, ki je bil l. 1933. svetu Zveze narodov težak problem. Takrat je Jugoslavijo izredno presenetilo čudno ravnanje Francije, ki je zaradi tesnejšega sodelovanja štirih zapadnih sil nekoliko popustila od svoje zveze s

Poljsko in državami Male zveze. S tem je v resnici dala Francija koncesijo revizionističnim stremljenjem, ki so jih gojile nekatere države, nezadovoljne z versajskim mirovnim sistemom in ki so se še okrepila z nastopom nacionalne socialistične vlade v Nemčiji.

V obrambi pred namerami velikih sil so države Male zveze v začetku l. 1935. sklenile še tesnejše zavezništvo, da bo poslej nastopala Mala zveza v mednarodni politiki kot eno telo.

Politična negotovost v Evropi je bila posledica zlasti italijanske politike, ki je hotela namesto Zveze narodov direktorij velikih sil, namesto versajskega miru revizijo pogodb in mejá ter zahtevala izpremembo razmerja sil v Srednji Evropi, na Balkanu, na Sredozemskem morju in v Afriki. V najbistvenjših vprašanjih se je torej razlikovala italijanska politika od politike Francije in njenih zaveznikov. To nasprotje med dvema politikama se je pokazalo v najostrejši obliki v razmerju med Italijo in Jugoslavijo. Zunanja podoba tega razmerja sicer ni bila zmerom enaka. Od l. 1920. do 1927. so se vršili med obema državama neposredni razgovori, katerih rezultat je bila vrsta pogodb od rapalske do netunske in sklenila se je tudi posebna prijateljska pogodba. Vse te pogodbe so bile v korist samo Italiji, ki si je z njimi pridobila novih ozemelj in številnih drugih ugodnosti. L. 1927. je začela Italija proti Jugoslaviji drugačno politiko. Prenehali so direktni razgovori z Jugoslavijo, vrstila pa so se pogajanja z državami, ki mejijo na Jugoslavijo, in s temi je sklenila Italija prijateljske pogodbe z namenom, da obkroži Jugoslavijo. L. 1931. pa je Italija odkrito nastopila za revizijo pogodb in sicer konkretno za razkosanje Jugoslavije, češ, da se je izkazalo skupno življenje Srbov, Hrvatov in Slovencev v eni državi nemogoče.

To je bilo v zvezi z italijanskimi načrti glede Avstrije in Podonavja. V Avstriji se bijeta dva tokova: Nemčija zahteva „Anschluss“, za katerega je razpoložen tudi precejšnji del avstrijskega prebivalstva, na drugi strani pa se avstrijska vlada z vsemi silami bori proti priključitvi in proti nacionalno-socialističnemu gibanju v Avstriji za samostojnost države. V tem prizadevanju pa se avstrijska vlada ne naslanja na široke množice delovnega prebivalstva, ki ga enako srdito preganja, temveč zlasti na italijansko diplomacijo, o kateri pa sodi avtor, da ne bo mogla ubraniti Avstrije pred mogočnim hitlerjevskim gibanjem, kajti prav italijanska zaslomba in italijanski predlog za rešitev podonavskega problema povzročá novo nevarnost. Italija je namreč ponujala, kakor se zdi, ustanovitev nove podonavske države, ki bi jo sestavljale Avstrija, Madjarska in Hrvatska kot silo, ki bi mogla kljubovati Nemčiji, pa tudi Mali zvezi. Pri tem zelo favorizira restavracijo Habsburžanov. Prvi korak k temu smotru je bila sklenitev italijansko-avstrijsko-madjarske pogodbe s tesnejšim sodelovanjem v začetku l. 1934. Toda nihče naj se ne zanaša na to, pravi avtor, da bi bila voljna Jugoslavija odstopiti le ped svoje zemlje. Edina rešitev Avstrije in vsega srednjeevropskega ozemlja je, da Italija in Francija sporazumno sodelujeta in da se Italija odpove vodilni vlogi, ki jo hoče imeti v Srednji Evropi.

Jugoslavija je s sklenitvijo pogodb z Italijo dokazala, da ji je resnično do prijateljstva z Italijo. Italija pa s svojo politiko, ki jo vodi navzlic vsem ugodnostim, ki jih je dobila od Jugoslavije, nasprotno kaže, da prijateljstva noče. Dr. Lazar Marković poudarja, da je, kakor vsi njegovi sorojaki, italofil, ker se prebivalci Jugoslavije zavedajo povezanosti svojega gospodarstva z italijanskim in so prepričani, da imata Italija in Jugoslavija toliko skupnih

gospodarskih in tudi političnih interesov. Prav zaradi te želje po italijanskem prijateljstvu in zaradi tesnih prijateljskih vezi med Jugoslavijo in Francijo se je samo veseliti francosko-italijanskega sporazuma iz januarja 1935 in razširiti bi ga bilo treba tudi na razmerje med Italijo in Jugoslavijo.

Ko dr. Laza Marković analizira francosko-italijanski sporazum in razmišlja o možnostih podobnega italijansko-jugoslovanskega sporazuma, ugotavlja, da je imela od tega sporazuma stvarno korist samo Italija, Francija pa se ni potrudila, da bi sprejela Italija precizne obveznosti. Francija je videla avstrijsko vprašanje samo v zvezi z „Anschlussom“, prezrla pa je vsa druga vprašanja, ki so nerazdružljiva s tem problemom in ki življenjsko zadevajo države Male zveze, zlasti Jugoslavijo. Dokler pa ta vprašanja niso rešena, ni možen sporazum med Jugoslavijo in Italijo in ni možen končni sporazum glede Avstrije. Razmerje do Italije je kardinalno vprašanje jugoslovanske politike. Da se to razmerje razčisti, je potrebno: 1. Italija mora opustiti misel na razkosanje Jugoslavije; 2. preprečenje „Anschlusa“ ne sme dati Italiji prednosti v Podonavju, temveč se mora „Anschluss“ onemogočiti s tem, da se Podonavje resnično konsolidira in izločijo vsakršni tuji vplivi, ki bi komplicirali položaj v Srednji Evropi. „Če bi ostala Jugoslaviji samo izbira med ‚Anschlussom‘ in italijansko kombinacijo — avstro-ogrski blok pod varuštvom Italije, z nadaljnjimi smotri razkosanja Jugoslavije, ločitve Hrvatske in Slovenije in nove razporeditve podonavskih držav — pred tako alternativo bi se Jugoslavija gotovo odločila za ‚Anschluss‘“ (str. 291). In dalje: „Kar se tiče vrnitve Habsburžanov na Dunaj in v Budimpešto, bi se taka eventualnost z vsemi svojimi posledicami glede integritete Jugoslavije — in tudi češkoslovaške in Rumunije — z jugoslovanskega stališča ne mogla dopustiti. Vrnitev Habsburžanov je prebujenje revizionizma v svoji najzopernejši in najmanj upravičeni obliki“ (str. 337); 3. Italija se mora jasno in določno izjaviti, kaj razume z revizijo pogodb in mejâ; 4. Italija ne sme več ovirati balkanskih držav v ustvarjanju skupne zveze v obrambo miru; tu gre za Bolgarijo, do katere je razmerje Jugoslavije sicer boljše, toda ne še zadovoljivo, in Albanijo, v kateri ima Italija od l. 1921. poseben položaj; takrat so se velike sile v navideznem soglasju z Zvezo narodov obvezale priporočiti svetu Zveze narodov, naj poveri Italijo z restavracijo albanskih mejâ, če Albanija sama ne bi mogla ohraniti svoje integritete; 5. z jugoslovansko-italijanskim sporazumom bi bilo treba zboljšati položaj jugoslovanskih (= slovenskih in hrvatskih) manjšin v Italiji, če tega ne napravi Italija sama po lastni iniciativi. V teh točkah je problematika jugoslovansko-italijanskega razmerja. To tudi ovira sklicanje podonavske konference.

Spričo glasov z najrazličnejših strani o opuščanju francoske politike in nagibanju k nemški dr. Lazar Marković najodločneje zavrača vsak dvom v dosedanje zavezništvo in prijateljstvo s Francijo. Sentimentalno zaneseno ji zagotavlja zvestobo Jugoslavije in z obžalovanjem ugotavlja tiste prilike, ko Francija ni dovolj skrbela za svojo zaveznico in prijateljico in njen ugled ter ni upoštevala njenih življenjskih koristi, na primer pri paktu štirih, pri francosko-italijanskem sporazumu, zlasti pa o priliki marsejskega atentata, ko Francija suverenu zavezniške in prijateljske države ni pripravila takega sprejema, kakor bi mu ga bila dolžna in ko ni dovolj poskrbela niti za njegovo varnost. Potem je bilo pričakovati vsaj to, da bo Francija terjala zadoščenje, toda ne, prepustila je to Jugoslaviji sami in dopustila, da je Jugoslavija do-

živela pri Zvezi narodov popoln neuspeh v tem, da na svojo zahtevo dejansko ni dobila nobenega zadoščenja.

Vendar želi biti Jugoslavija tudi z Nemčijo v dobrem razmerju in če bi na primer v skrajnem primeru bila Jugoslavija prisiljena, da pristane na „Anschluss“ kot manjše zlo, to še ni germanofilska politika. V trgovskem oziru bi mogli imeti obe državi druga od druge korist. „V politiki, ki nas tu najbolj zanima, pa ni nobenega nemškega vpliva ali skoraj nobenega. Južni Slovani niso bili nikdar vneti za pruski militarizem in ne kažejo nobenih simpatij za hitlerizem in njegovo ideologijo ultranacionalizma. Najznačilnejša poteza Hrvatov je njihov pacifizem, med tem ko so Slovenci znani kot dobri katoličani... (str. 340).

Dr. Lazar Marković opozarja še na nekaj: „... stališče Nemčije do Rusije mora pozitivno izključiti vsako tesnejšo zvezo med Jugoslavijo in Nemčijo... Naš narod je takó navezan na Rusijo, da se ne bi mogel nikdar udeležiti nobene kombinacije proti Rusiji. Jugoslavija še ni formalno priznala Sovjetov, toda to ne izpreminja našega načelnega stališča do Rusije in ruskega naroda.“ (Str. 342—343.) Avtor gleda na Rusijo, oziroma Sovjetsko zvezo s stališča slovanske ideje in bi hotel videti v njej nekako pokroviteljico slovanske zveze, ki bi jo sklenile slovanske države v sodelovanju z Rusijo. Zanimiva je polemična pripomba glede nazorov ministra Beneša in njegovega pomočnika Krofite, da slovanski element ni bil prav nič važen in odločilen za zблиžanje med Češkoslovaško in Sovjetsko zvezo. Dr. Lazar Marković zatrjuje, da gledajo Južni Slovani na to nekoliko drugače in da ne verujejo v resnično evropsko zvezo brez solidarnega sodelovanja slovanskih držav z Rusijo na čelu. O vzrokih nepriznanja Sovjetske Zveze s strani Jugoslavije govori avtor samó v zvezi s sklenitvijo in ratifikacijo nenapadalnega pakta med Francijo in Sovjetsko Zvezo z dne 29. novembra 1932, da obstojé resni vzroki, o katerih se ne dá razpravljati. To opravičilo velja menda še danes.

Takó nam je dr. Lazar Marković prikazal podobo zunanje politike Jugoslavije in reči moramo, da nam pojasnjuje nekatero situacijo. Toda velika pomanjkljivost je v tem, da avtor ni niti nakazal tistih osnov, ki gibljejo našo politiko. Poleg tega avtor ni do zadnje konsekvence izvedel tiste načelne opredelitve, ki se vrši v svetu — za mir ali proti njemu. Ta opredelitev se je začrtavala z dogodki, o katerih avtor popolnoma molči. Danes ne moremo govoriti o Zvezi narodov, ki so ji dogodki odmerili veliko nalogo — obrambo mirú, ne da bi upoštevali vse izpremembe, ki so se izvršile v njenem sestavu zadnja leta, ko sta izstopili Japonska in Nemčija ter je pristopila Sovjetska Zveza. Danes smo priča velikemu boju, ki se vrši v zbornicah Zveze narodov in na krvavih bojiščih Abesinije proti miru in mednarodni solidarnosti.

Gledé Jugoslavije in tudi drugih držav Male zveze ni mogoče prezreti pogodbe o definiciji napadalca med Sovjetsko Zvezo in državami Male zveze v Londonu l. 1935. Ta pogodba je bila tudi ena izmed reakcij na tedanja revizionistična stremeljenja in direktno ogrožanje življenjskih interesov držav Male zveze. In v tej zvezi je v načelnem presojanju položaja treba ugotoviti in poudariti velikanski pomen paktov o medsebojni pomoči, ki sta jih sklenili Francija in Češkoslovaška s Sovjetsko Zvezo. V nadaljnji konsekvenci mora biti stališče do Nemčije in Italije odločno in nedvoumno in se mora presojeti samo gledé na mir ali vojno. Če razpravljamo o Nemčiji, ne smemo mimo Poljske, ki je bila do pred nekaj leti zaveznica Francije in Male zveze in je danes najtesneje zvezana z Nemčijo.

V svoji knjigi se dr. Lazar Marković v tisti zvezi, ko očita Francozom premajhen interes za probleme Jugoslavije, dotika tudi vprašanja medsebojnega razmerja Slovencev, Hrvatov in Srbov ter ureditve njihove države. Pri tem obsoja notranjo in zunanjo politiko režimov po l. 1929 in povečuje Pašića in druge prvake radikalne stranke, ki so kot resnični stvaritelji Jugoslavije edini uspešno vodili državno politiko, tako da so danes tako rekoč samo radikali upravičeni stopili na njihovo mesto. Avtor se trudi iskati paralele z italijanskim in nemškim narodnim zedinjenjem in noče vedeti, da je problem Jugoslavije v osnovi drugačen, ter se zavzema za sporazum s Hrvati in za rešitev jugoslovanskega vprašanja v smislu znanega programa radikalne stranke iz leta 1935 oziroma radikalne skupnosti iz leta 1935.

O radikalski koncepciji notranje ureditve Jugoslavije se je že razpravljalo. Tu moramo samo pribiti, da se v zunanjepolitični koncepciji izraža ista vodilna črta. Toda ali nismo tudi Slovenci in Hrvati prinesli v novo državo nekaj velikih problemov, da ni mogoče enostavno govoriti o nadaljevanju politike predvojne Srbije? Če dr. Lazar Marković sicer opozarja Francoze, da ne smejo prezreti Slovencev in Hrvatov, ki tudi živé v Jugoslaviji, pa z zadovoljenjem ugotavlja „združitev različnih delov prebivalstva v en sam narod jugoslovanski“, napredujoče opuščanje privzgojene nemške miselnosti in privzemanje francoske civilizacije pri Slovencih in Hrvatih, ki se tako približujejo Srbom in izenačujejo s Srbi, ali s tem v resnici ne negira obstoja teh problemov v oficialni politiki? In tudi ni treba posebe poudarjati, kako v teh časih neverjetno tuje zveni poudarjanje sentimentalnih osnov v politični dejavnosti. V resnici pa prav za temi čustvenimi izrazi čutimo trdo stvarnost, ki giblje tudi jugoslovansko politiko — ki je s široke evropske perspektive takó majhna in nezrela tam daleč nekje na periferiji Evrope in ki bi vendar v vsej odvisnosti lahko bila nekoliko večja in zrelejša. Mislimo, da bi napredovala, če bi se kaj kmalu izpolnilo to, kar pravi sam dr. Lazar Marković: „Najboljše sredstvo, da se vzdrži zunanja politika naše države v soglasju z željami in čuvstvi vsega naroda, je v tem, da postane odvisna od Narodnega predstavništva, kar pomeni, da se ji vzame značaj kabinetne politike, ki ga je dobila po l. 1929, in da se postavi pod nadzorstvo svobodno izvoljenega parlamenta in svobodno izraženega javnega mnenja.“ (Str. 249.) Kdaj bo to? Ali pa je to samo lepa informacija tujemu svetu?

Albert Kos.

Glasba

Koncertna sezona

Koncert Ljubljanske Filharmonije (28. X. Dirigent L. Matačić), se je vršil v okviru češkoslovaškega narodnega praznika. Nam že znano Smetanovo pesnitev „Vltavo“ smo slišali že v boljši (Tálichovi) izvedbi.

Sostakovičeva II. simfonija je glasbeno neenotna in se poslužuje izraznih sredstev Musorgskega, Rimsky-Korsakova, Čajkovskega ter Mahlerja in ima z „revolucijonarno“ glasbo malo skupnega. Tudi oblikovno ne prinaša nič novega, saj je II. stavek, ki je formalno najbolj zaokrožen, delan po že znani shemi A, B, A + B. III. stavek ima izrazito romantično noto in širino, tako da je IV. stavek, ki mu sledi brez pavze, preje Coda, kot pa samostojen del simfonije.